
ADVIES in het kader de beheersovereenkomst VRT 2021-2025: journaal met VGT (05/06/2020)

“Vroeger bleef ik het journaal met VGT volledig uitkijken. Maar nu begin ik het meer door te spoelen omdat ik de gebaren niet meer kan volgen. (...) Ik dacht toen dat het aan mij lag, dat ik het Journaal met VGT niet begreep. Maar blijkbaar ben ik niet de enige. Wat een geruststelling! Ik dacht ik dat ik te dom was hiervoor, om het Journaal met VGT te kunnen volgen. Ik dacht dat ik achteruitging met mijn verstand en kennis. Met het nieuwe format voel ik me slimmer!”

Deze quote komt van een dove respondent die meewerkte aan een onafhankelijk academisch onderzoek. De quote maakt duidelijk hoeveel moeite dove respondenten hebben om het Journaal met (horende) tolken Vlaamse Gebarentaal te volgen.

Momenteel gebeurt het toegankelijk maken van informatie in VGT door de publieke omroep via het inzetten van gebarentaaltolken bij het 19u-Journaal. Deze tolken zijn zelf niet doof en beheersen op moedertaalniveau de Vlaamse Gebarentaal niet voldoende waardoor ze **moeilijk te begrijpen zijn door de dove Vlaamse gebarentaligen**. Dit probleem werd door de Adviescommissie Vlaamse Gebarentaal al aangekaart in een vorige gezamenlijke nota (met Doof Vlaanderen vzw en Vlaams Gebarentaalcentrum vzw) n.a.v. de VRT-beheersovereenkomst 2016-2020. Helaas werd er ook toen weer geen gehoor gegeven aan de verzuchtingen vanuit de Vlaamse dovengemeenschap.

In 2019 startte de Universiteit Antwerpen in opdracht van de Vlaamse overheid, Departement Cultuur, Jeugd en Media en op advies van de Adviescommissie Vlaamse Gebarentaal een onderzoek. Het doel: het huidige VGT-aanbod op de VRT te evalueren aan de hand van ervaringen en bevindingen van Vlaamse gebarentaligen, buitenlandse initiatieven te analyseren en aanbevelingen te formuleren voor een toekomstig Vlaams mediabeleid voor een verbeterd aanbod in VGT.

Uit het onderzoeksrapport blijkt duidelijk dat er heel wat knelpunten zijn in het huidige aanbod. Een bestaand journaal laten tolken door een vreemdetaalleerder heeft tot gevolg dat het doelpubliek niet bereikt wordt. **Ze begrijpen de getolkte informatie niet**. Ook de technische aspecten, zoals het hoge spreektempo en de te complexe structuur maken dat het **journaal praktisch “ontolkbaar” is**. Uit de bovenstaande quote is ook gebleken dat dove respondenten er zich niet altijd van bewust zijn dat de problemen niet bij hen liggen.

Gezien er slechts één nieuwsaanbod is in VGT gesubsidieerd door de Vlaamse overheid, moet dit dan ook écht begrepen worden door de dove Vlaamse gebarentaligen omdat ze zich niet kunnen beroepen op andere Nederlandstalige nieuwsbronnen. Er moet voorkomen worden dat dove respondenten gelaten akkoord gaan met een “beter dan niks”-houding.

Het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap stelt dat het recht op informatie toegankelijk gemaakt moet worden in gebarentaal. Dit recht kan alleen gewaarborgd worden als de informatie ook effectief begrepen wordt door de doven. Uit het onderzoek is gebleken dat er **nog altijd sprake is van illusie van inclusie**. Het participeren in de maatschappij wordt moeilijker gemaakt dan-nodig is. Immers, de VRT heeft een eigen invulling gemaakt over hoe de dove Vlaamse gebarentaligen de informatie in hun taal moeten krijgen, hoewel de dovengemeenschap al van in het begin aangeeft dat ze liever de informatie rechtstreeks in hun eigen taal wil krijgen. Het onderzoek bevestigt dit ook en stelt een ander format voor: een journaal gepresenteerd door een dove presentator, mét VGT als moedertaal, op maat geproduceerd, volgens de taal- en informatienoden van de Vlaamse dovengemeenschap. De belangrijkste knelpunten van het huidige VRT-aanbod met VGT worden in dit geadviseerde Journaal-in-VGT-format weggewerkt.

De onderzoekers raden, als integraal deel van dit format, ook aan om een structureel overleg tussen de stakeholders op te zetten. Er is echter bezorgdheid over de starre houding van de VRT die momenteel weinig kennis en inzicht heeft over de taal- en informatienoden van de dove nieuwskijkers. De VRT gaf zelf aan dat dit valt onder de categorie “uitzendingen door derden” en dus buiten de opdracht van de VRT. In de afgelopen coronacrisis hebben we echter ondervonden hoe belangrijk het is dat dove Vlaamse gebarentaligen de informatie krijgen én die ook begrijpen.

De Adviescommissie Vlaamse Gebarentaal adviseert daarom ook dat er in het nieuwe mediabeleid voor deze kwetsbare doelgroep aandacht blijft gaan naar toegankelijkheid tot informatie. Deze informatie dient het best geproduceerd te worden door een (extern) productiehuis dat zelf de nodige expertise in huis heeft. De VRT zou in een uitzendtijd moeten voorzien voor het distribueren van dit kwaliteitsvolle Journaal in VGT met een daaraan inherente redactionele verantwoordelijkheid (wat niet terug te vinden is in het huidige VRT-aanbod in VGT aangezien de huidige journaaltolken geen opleiding kregen tot journalistiek noch een opleiding tot televisietolken).

In 2006 werd de Vlaamse Gebarentaal als taal erkend in Vlaanderen. Het decreet houdende de erkenning van de VGT stelt dat de erkenning niet symbolisch mag blijven en uitgebreid moet worden naar andere beleidsdomeinen buiten Cultuur. Media is er daar één van. Een minderheidstaal die, na lange onderdrukking door onderwijs en-maatschappij, erkend is, verdient het zeker om beschermd en met zorg behandeld te worden. Dat de Vlaamse overheid en/of de VRT, juist wanneer de Vlaamse Gebarentaal eindelijk tot haar zelfontplooiing komt, zou bepalen hoe de dove Vlaamse gebarentaligen de informatie in VGT moeten beleven is op zijn minst onlogisch. Ook het feit dat de (horende) journaaltolken foutieve gebaren vertonen op het journaal, zelf nieuwe gebaren verzinnen en hun gebarentaal onderhevig is aan de Nederlandse beïnvloeding is zorgwekkend voor de taalontwikkeling van de Vlaamse Gebarentaal. Onrechtstreeks wordt op die manier, die bevochten macht en verantwoordelijkheid over deze minderheidstaal van de Vlaamse dovengemeenschap opnieuw afgenomen, wat zij als zeer teleurstellend ervaart.

De adviescommissie is van oordeel dat de conclusies en de aanbevelingen uit het onderzoeksrapport de standpunten van de adviescommissie bevestigen. De Adviescommissie Vlaamse Gebarentaal adviseert, zoals beschreven in de conclusies en aanbevelingen van het onderzoeksrapport dat:

- **het huidige format van het Journaal met VGT op de VRT wordt stopgezet;**
- **er gekozen wordt voor het format van een samengevat Journaal, geselecteerd uit de filmpjes van de dag en volgens de taal- en informatienoden van de dove gebarentaligen, gepresenteerd in Vlaamse Gebarentaal en gepresenteerd door dove gebarentaligen, aangevuld met een voice-over en gesloten ondertiteling;**
- **een uitgebreid aanbod van nieuws in VGT wordt online beschikbaar gemaakt zoals beschreven in “concreet voorstel van het nieuwe format” in het onderzoeksrapport, aangezien kostenefficiëntie van het nieuwe format veel voordeliger is dan het huidige format;**
- **de productie gebeurt door dove mediamedewerkers, geleid door een dove media-expert, ofwel bij de VRT zelf ofwel via een extern productiehuis;**
- **de productie moet voldoen aan de hoge kwaliteitseisen, zowel inhoudelijk als taalkundig. Indien nodig wordt een extern productiehuis betrokken voor deze opdracht;**
- **een overlegplatform wordt opgestart met vertegenwoordigers van de Adviescommissie Vlaamse Gebarentaal, Doof Vlaanderen, Vlaamse Gebarentaalcentrum, SARC (Sectorraad Media) en het productiehuis (al dan niet de VRT zelf) én de betrokkenheid van die stakeholders in de opbouw van een samenvattend journaal, in de selectie van de dove tolken en in de keuze van het productiehuis (VRT zelf of extern).**

Karrewiet met VGT werd in het onderzoeksrapport positief geëvalueerd, maar dan door de dove volwassenen. We hebben er geen zicht op hoe dit aanbod beleefd wordt door de dove kinderen. Er is een grote diversiteit binnen de groep dove kinderen in Vlaanderen (wel of geen VGT, wel of geen CI, wel of niet geïntegreerd in het reguliere onderwijs), dus het is een uitdaging om het gebarentaalaanbod goed af te stemmen op die verschillende doelgroepen van dove kinderen waaronder ook degenen die VGT willen leren maar er weinig mee in contact komen. De Adviescommissie is voorstander van het behoud van Karrewiet met VGT (door dove tolken), maar vraagt om dit grondig te laten evalueren door dove kinderen en hun ouders. Indien gewenst, kan er gewijzigd worden naar een ander soort informatieaanbod in VGT voor de dove kinderen. We verwijzen bijvoorbeeld naar interculturele kinderprogramma's in VGT, gepresenteerd en geproduceerd door doven (bv. Professor Doof & (S)tom en 't Gebarenhutje).

Meer informatie over dit advies: Geert Dirickx, voorzitter van de Adviescommissie Vlaamse Gebarentaal, voorzitter@adviesvgt.be

Dit advies werd bezorgd aan:

- Vlaams Minister van Brussel, Jeugd en Media
- Vlaams Minister van Cultuur
- Vlaams Minister van Gelijke Kansen
- Secretaris Commissie VP ter verspreiding aan de Commissie
- SARC – Algemeen voorzitter
- SARC – voorzitter sectorraad Media
- Doof Vlaanderen
- VGTC
- BVGT
- VRT
- GRIP
- NOOZO

Namens de Adviescommissie Vlaamse Gebarentaal
Geert Dirickx, voorzitter